

CÔNG NGHỆ SỐ ĐƯA BỘ SƯU TẬP CỦA THƯ VIỆN ĐẠI HỌC HARVARD ĐẾN VỚI THẾ GIỚI

PETER KOSEWSKI

TRẦN MẠNH TUẤN

dịch

Lời giới thiệu: Trong bộ sưu tập của Viện Thông tin Khoa học xã hội, hệ thống ảnh tư liệu có từ cuối thế kỷ XIX đến nửa đầu thế kỷ XX, các bản đồ cổ, sách chép tay... đã tạo nên bộ phận có giá trị đặc biệt về nhiều phương diện: lịch sử, văn hoá, khoa học. Làm sao để bộ phận nguồn thông tin quý này đến được trọn vẹn với đông đảo người đọc, đồng thời lại được bảo quản để có thể sử dụng một cách lâu dài là nhiệm vụ mà những người làm công tác thông tin thư viện lâu nay đang cố gắng thực hiện dưới áp lực của muôn vàn khó khăn.

Trong vài năm gần đây, tập thể Lãnh đạo Viện cùng đội ngũ cán bộ thông tin thư viện tại đây đã nỗ lực tìm ra những giải pháp khả thi để thực hiện nhiệm vụ khó khăn đó. Trên mỗi số Tạp chí Thông tin Khoa học xã hội gần đây đã công bố một số bức ảnh trong bộ ảnh quý hiện được lưu giữ; trong năm 2007, một phần nhỏ nguồn tài liệu cũ, tiếng Pháp tại Viện đã được chuyển đổi về dạng sách điện tử [e-book].

Công nghệ số đang là cơ hội cho sự bảo quản và khai thác tư liệu. Trong quá trình chuyển giao này, việc tìm hiểu, nghiên cứu, giới thiệu các kinh nghiệm về lý thuyết và thực tiễn cùng các vấn đề liên quan tới việc giải quyết nhiệm vụ trên ở trong và ngoài nước được xem như công việc góp phần vào nhiệm vụ chung mà những người làm công tác nghiên cứu có thể đảm nhận.

Để được phép đăng bài dịch này và giới thiệu một số tư liệu kèm theo của bài viết¹, chúng tôi đã trực tiếp liên hệ với tác giả, Giáo sư Peter Kosewski, Giám đốc Xuất bản và Truyền thông, Thư viện Đại học Harvard. Ông rất vui cho phép công bố bài này bằng tiếng Việt với điều kiện bài viết chỉ được đăng tải với mục đích nghiên cứu khoa học và không vì mục đích kinh doanh. Xin được trích nguyên văn một đoạn trong bức thư trả lời của Giáo sư P. Kosewski ngày 18/5/2008: “You may quote the article in Social Science Information Review as long as it is for scholarly, not-for-profit purposes”.

Chúng tôi được biết tác giả bài báo là một trong số các chuyên gia nổi tiếng có sự hiểu biết sâu sắc và kinh nghiệm thực tiễn phong phú trong

---

* Nguyên văn tiếng Anh: *Digital Technology Opens Harvard Library's Collections to the World.*

lĩnh vực xây dựng các bộ sưu tập số nói chung và bộ sưu tập số đối với các tài liệu cổ quý hiếm, các tài liệu dạng phi văn bản nói riêng. Vì thế, chắc chắn việc trao đổi với tác giả về các vấn đề khoa học có liên quan là rất bổ ích. Giáo sư P. Kosewski đồng ý để bạn đọc có thể trực tiếp trao đổi, liên hệ theo địa chỉ peter_kosewski@harvard.edu.

Trong phần Phụ lục của tài liệu này, chúng tôi cũng tuyển chọn một số tư liệu có liên quan để cung cấp đến bạn đọc một số thông tin chi tiết hơn. Hy vọng, trong tương lai gần, công nghệ số cũng sẽ đưa bộ sưu tập đặc sắc của Thư viện Khoa học xã hội đến với thế giới.

Dưới đây là nội dung bài viết của tác giả P. Kosewski.

Công nghệ số đưa Bộ sưu tập của Thư viện Đại học Harvard đến với thế giới

Thư viện Đại học Harvard là thư viện đại học lớn nhất trên thế giới, bao gồm trong đó một hệ thống có trên 80 thư viện thành viên, trực tiếp sở hữu một bộ sưu tập có số lượng trên 15,8 triệu đơn vị tài liệu là các tạp chí, tài liệu gốc, tranh ảnh, tài liệu nghe-nhìn và nguồn tin dạng số phản ánh mọi lĩnh vực, được viết bằng nhiều ngôn ngữ trên thế giới từ xưa đến nay. Trong bộ sưu tập của Thư viện, có những tài liệu quý, độc bản, bản thảo, ảnh, bản đồ, những tư liệu dễ bị hư hại và nhiều loại tư liệu khác ... Tất cả đã tạo nên một bộ sưu tập đặc biệt của Thư viện Đại học Harvard.

Các tư liệu số trong Bộ sưu tập

Khi bạn đến thăm web site của Thư viện Đại học Harvard, bạn có thể tìm thấy và khai thác hàng nghìn tư liệu dạng số. Bên cạnh việc truy cập đến nhiều nguồn tin dạng số được quản lý – vì vậy việc khai thác chúng cần được sự cho phép của người quản lý với các mức độ và dưới các hình thức khác nhau, như các tạp chí dạng số, bạn cần phải được cung cấp tên người dùng (ID) và mã số cá nhân tương ứng của mình (PIN), thì bạn lại cũng có thể truy cập tới rất nhiều nguồn tư liệu dạng số khác được mở đối với mọi người một cách tự

do. Dưới đây là một số địa chỉ chứa đựng các nguồn tin tự do đó.

E-Research @ Harvard Libraries

E-Research @ Harvard Libraries^(*) là hệ thống thư viện trực tuyến để có thể tiến hành tìm kiếm nhiều loại nguồn tin dạng số.

HOLLIS Catalog

Sử dụng Mục lục HOLLIS trực tuyến của Thư viện Đại học Harvard để xác định được các tư liệu dạng số cá biệt cũng như các bộ sưu tập số Tìm kiếm Internet Link trong các biểu ghi của HOLLIS hoặc lựa chọn Digital Resources khi bạn bắt đầu công việc tìm kiếm của mình.

VIA

VIA^(**) là một hệ thống mục lục truy cập thông tin hình ảnh của Thư viện Đại học Harvard, cung cấp khả năng kết nối đến trên 270.000 bức ảnh khác nhau.

Bộ sưu tập truy cập được trên web

Thư viện Đại học Harvard cung cấp một số lượng ngày càng được gia tăng các bộ sưu tập theo các chủ đề khoa học và được thực hiện trên web, bao gồm các bộ sưu tập ảnh, tài liệu, các bản ghi âm âm nhạc, tài liệu dạng in, bản đồ họa,

^(*) Tham khảo trang web trong Phụ lục

^(**) Xem phần Phụ lục giới thiệu về VIA

bản đồ lịch sử, sách, các bản hương ước hay quy định mang tính bắt buộc, nhật ký hoặc biên niên, bản thảo chép tay v.v... Để khái quát được các bộ sưu tập này, mà rất nhiều trong chúng đã được bổ sung các hỗ trợ các công cụ phù hợp và các kĩ năng được cung cấp bởi Harvard's Library Digital Initiative. Dưới đây là một số ví dụ trong số đó.

Trong Bộ sưu tập *Các bức ảnh chụp trên máy ảnh cổ điển tại Harvard* có hơn 3.500 ảnh theo kỹ thuật dùng hoá chất để xử lí ảnh trên các tấm chụp. Những bức ảnh này phản ánh quá trình thiết kế và xây dựng Đại học Harvard.

Bộ sưu tập số các sách mỏng ở Mỹ Latin có trên 5.000 tên sách, gồm rất nhiều các sách mỏng (pamphlet) hiếm và độc bản của Mỹ Latin được xuất bản trong thế kỷ XIX và đầu thế kỷ XX. Chile, Cuba, Bolivia và Mexico là những nước có nhiều bản sách đóng góp vào phần lớn bộ sưu tập này. (*Widener Library-Harvard College Library*)

Dự án Toà án Nuremberg: Một bộ sưu tập tư liệu số với trên 1000 trang tư liệu liên quan đến tội phạm diệt chủng chiến tranh được lưu giữ tại Nuremberg sau Chiến tranh thế giới thứ II. Bộ sưu tập này gồm hàng nghìn tranh ảnh và trang tài liệu được lấy từ Phiên toà xét xử 23 bác sĩ bị kết án là tội phạm chiến tranh chống loại loài người do đã chế tạo và sử dụng các chất hoá học để giết người trong các trại tập trung của Phát-xít Đức (*Case 1 Medical Trial*). Bộ sưu tập này bao gồm các bản chép tay, các hồ sơ, tư liệu, sách. Các tập số liệu về các sự kiện, các báo cáo có liên quan đối với các cuộc thử nghiệm của toà án xét xử các nhà lãnh đạo chính trị và quân sự trước Toà án quân sự quốc tế và đối với 12 cuộc thử nghiệm khác bị buộc tội

là tội phạm chiến tranh trước Toà án quân sự Nuremberg của Mỹ (Thư viện trường Luật Harvard)

Chương trình sưu tập mở của Đại học Harvard (OCP)

Thông qua OCP, trường Đại học Harvard đã mở ra điều kiện có thể khai thác các nguồn sử liệu được quản lí trong Thư viện, các kho lưu trữ và bộ sưu tập bản đồ của Đại học Harvard với mục đích phục vụ công tác giảng dạy, học tập và nghiên cứu của bản thân Đại học Harvard cũng như trên toàn thế giới.

Vào tháng 11/2007, Chương trình sưu tập mở đã công bố *Bộ ảnh nhập cư tới Mỹ thời kỳ 1789-1930* (Immigration to the United States, 1789-1930). Đây là một bộ sưu tập các tư liệu lịch sử có trong Thư viện, các kho lưu trữ và bảo tàng Đại học Harvard, bao gồm các tài liệu về việc nhập cư đến Mỹ từ các nội dung trong Hiến pháp đến Cuộc suy thoái kinh tế thế giới từ 1928-1939.

Bộ sưu tập *Việc nhập cư đến Mỹ giai đoạn 1789-1930* được tiến hành với sự tài trợ của Quỹ William & Flora Hewlett. Bộ sưu tập là một phần của trào lưu quốc tế nhằm cung cấp các tư liệu giáo dục trên Internet do Quỹ William & Flora Hewlett tài trợ. Quỹ này cũng đã dành trên 60 triệu USD để khuyến khích việc xây dựng các nguồn tài liệu đào tạo mở (Open Education Resources -OER) trên Internet.

Chủ yếu tập trung vào thế kỷ XIX, Bộ sưu tập ảnh về cuộc nhập cư tới Mỹ thời kỳ 1789-1930 gồm khoảng 1.800 sách và sách mỏng, 6.000 ảnh, 200 bản đồ và 13.000 trang bản viết tay và các bộ sưu tập lưu trữ. Bằng việc ghi chép hàng ngày, các thư mục và các bản chép tay khác được xem là có giá trị, các tư

liệu được lựa chọn đã cung cấp một bức tranh để cho người đọc thấy được đời sống của những người nhập cư vào thời gian đó.

Đại học Harvard đã đưa ra bộ sưu tập mở đầu tiên của mình vào năm 2004 mang tên Women Working, 1800-1930 (Phụ nữ lao động). Bộ sưu tập này cũng được hình thành trên cơ sở nguồn tài trợ của Quỹ William & Flora Hewlett. Các bộ sưu tập hiện đang được phát triển bao gồm: Contagion: Historical Views of Contagious Disease (được tài trợ bởi Arcadia) và Islamic Heritage Project (được tài trợ bởi Hoàng tử Alwaleed Bin Talal Bin Abdulaziz Al Saud).

Theo Sidney Verba, Giáo sư trường Đại học Carl H. Pforzheimer và là Giám đốc thư viện của trường đại học, “Những kinh nghiệm làm việc với các tư liệu lịch sử của trường đại học từ lâu đã là phần không thể thay thế của việc giảng dạy tại Đại học Harvard. Giờ đây, bằng việc phát triển các bộ sưu tập số theo nội dung về các chủ đề quan trọng hiện nay, Đại học Harvard đang tạo nên một kinh nghiệm quý giá đối với các sinh viên và giảng viên của mình ở mọi nơi”.

Một số tư liệu được P. Kosewski lựa chọn, giới thiệu, công bố trong bài viết

Một nhà nhiếp ảnh không quen biết đã chụp được bức ảnh này. Ảnh năm 1900 - *Chung cư của*

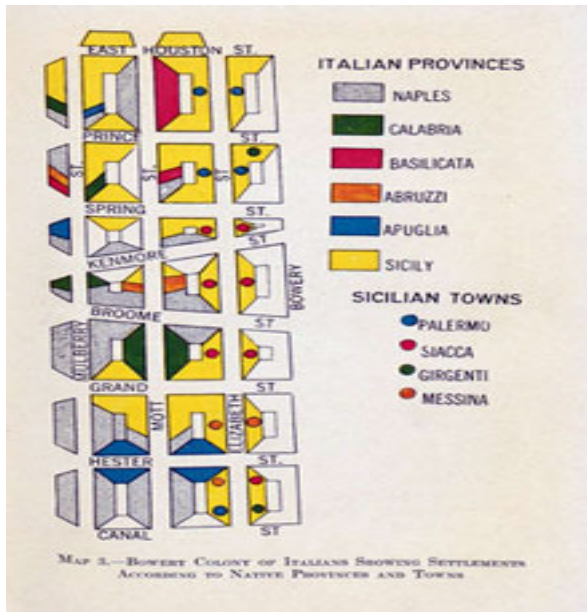
người Syri. Bản in trên giấy bạc gốc được lưu giữ trong Bộ sưu tập của Bảo tàng Social, Bảo tàng Nghệ thuật Fogg, Bảo tàng nghệ thuật Đại học Harvard và được bảo quản tại Trung tâm Visual Arts của Carpenter. Bản quyền ảnh số thuộc về Chủ tịch và các thành viên Ban Giám hiệu Đại học Harvard. Sử dụng khi được phép

Một bức ảnh được chọn trong số các bộ sưu tập của Thư viện Đại học Harvard về các sách mỏng của Mỹ Latin. Bản quyền ảnh số thuộc về Chủ tịch và các thành viên Ban Giám hiệu Đại học Harvard. Sử dụng khi được phép.

Thuộc địa Bowery của những người Italia. Giới thiệu việc định cư theo các tỉnh và các thị trấn Native. Bản đồ được lưu giữ tại Robert Ezra Park's Old World Traits Transplanted. New York: Harper & Brothers, 1921. Bản quyền ảnh số thuộc về Chủ tịch và các Thành viên Ban Giám hiệu Đại học Harvard. Sử dụng khi được phép.

Phụ lục: Giới thiệu về VIA

- VIA là tên viết tắt theo tiếng Anh của Hệ thống truy cập thông tin ảo: **Visual Information Access**, bao gồm các biểu ghi mục lục theo đối tượng hoặc theo hình ảnh được sở hữu, trợ giúp hoặc được Đại học Harvard cho phép. Việc truy cập đến hệ thống mục lục này là mở đối với công chúng: Mọi biểu ghi mục lục và các bức ảnh được tổ chức dưới dạng liên kết phân cấp (thumbnail) cho phép mọi người khai thác tự do. Việc truy cập đến các bức ảnh có chất lượng cao hơn thông thường được thực

hiện đối với những người đang làm việc, học tập tại Đại học Harvard, thường luôn luôn được xác định thông qua một đại diện cụ thể và phụ thuộc vào mức độ cho phép của bản quyền khai thác, sử dụng.

Việc truy cập tới các tư liệu gốc được xác định bởi đại diện hợp pháp. Các hạn chế truy cập, khai thác có thể được lưu ý ngay tại mỗi biểu ghi tương ứng trong VIA

Về nội dung, VIA là một mục lục liên hợp trực tuyến được tăng thêm liên tục, phản ánh các tài liệu về nghệ thuật, văn hoá vật chất và lịch sử xã hội. VIA chứa các biểu ghi mô tả và các bức ảnh giới thiệu các bức tranh, tượng, ảnh, bản vẽ, tài liệu in, di sản kiến trúc, nghệ thuật trang trí, các hình ảnh thương mại, thiết kế nhà hát, bản đồ và bản thiết kế. Các tư liệu mới được bổ sung vào VIA được thực hiện hàng ngày. Cơ quan tham gia quản lí nguồn tư liệu này bao gồm các phòng lưu trữ, bảo tàng, thư

viện, các bộ sưu tập khác thông qua Đại học Harvard. Danh sách các cơ quan này bao gồm:

1. Arnold Arboretum/Horticulture Library (Jamaica Plain)
2. Baker Library, Harvard Business School
3. Carpenter Center for the Visual Arts
4. Center for Hellenic Studies
5. Countway Library of Medicine, Harvard Medical School

6. Fine Arts Library, Historic Photographs and Special Visual Collections, Harvard College Library
7. Fine Arts Library, Slides and Digital Images, Harvard College Library
8. Gray Herbarium Archives
9. Harvard College Observatory
10. Harvard Law School Library
11. Harvard Portrait Collection
12. Harvard University Archives
13. Harvard University Art Museums
  - a. Arthur M. Sackler Museum
  - b. Busch-Reisinger Museum
  - c. Fogg Art Museum
14. Harvard-Yenching Library, Harvard College Library
15. Houghton Library, Harvard College Library
  - a. Department of Printing and Graphic Arts
  - b. Harvard Theatre Collection
  - c. Manuscript Department
16. Kummel Library of the Geological Sciences, Harvard College Library
17. Loeb Library, Harvard Design School
18. Ernst Mayr Library of the Museum of Comparative Zoology
19. Peabody Museum of Archaeology and Ethnology
20. Schlesinger Library on the History of Women in America, Radcliffe Institute
21. Theodore Roosevelt Collection, Harvard College Library

Có một dịch vụ cho phép hàng tháng người đăng ký nhận được thông báo qua đường e-mail các thông tin nổi bật nhất về các tài liệu có trong phong lưu trữ của thư viện Đại học Harvard, bao gồm các thông tin cập nhật nhất về bộ sưu tập của VIA và các hướng dẫn tìm kiếm đối với các tài liệu này. Để khai thác dịch vụ này, người dùng cần đăng ký vào danh sách hộp thư của viainfo. Điều này được thực hiện khi truy cập đến trang web của Danh sách diễn đàn điện tử của thư viện Đại học Harvard tại địa chỉ: <http://via.lib.harvard.edu/>

Bản quyền và các mức cho phép

Các dữ liệu và ảnh trong VIA được xác định là dành cho toàn thể cộng đồng và những người sử dụng để học tập. Các tư liệu này là có chủ, được lưu giữ, quản lý hoặc được Chủ tịch hoặc các thành viên Ban giám hiệu Đại học Harvard cho phép. Các tư liệu được cung cấp phục vụ mục đích giảng dạy hay nghiên cứu của các cá nhân. Bất kỳ việc sử dụng với mục đích khác, bao gồm mục đích thương mại để thu lợi, bổ sung vào các hệ thống khác hoặc những hình thức hạn chế khác đòi hỏi phải được phép của cơ quan có thẩm quyền của Đại học Harvard. Để được cấp phép đó và để có thể tái tạo lại các tư liệu, các thông tin có liên quan có thể tìm thấy tại các trang web của thành viên tham gia quản lý nguồn tư liệu này của Harvard theo danh sách trên.

(Các Phụ lục được biên soạn dựa trên các tư liệu được công bố tại địa chỉ <http://via.lib.harvard.edu/> ngày 20/5/2008).